

TÜRK MASALLARINDA BAĞIMSIZ GÖNDERİM UNSURLARI: AKDENİZ BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Independent Reference Items in Turkish Fairy Tales: The Case of Mediterranean Region

Simla ERK*
Fatih DOĞRU*

Öz

Masal metinleri kendine özgü bir üslup ve biçimle, belirli dilbilgisi kuralları çerçevesinde oluşturulur. Bunların dil açısından incelenmesi, dil ile ilişkili diğer disiplinler açısından masalların durumunun ortaya konması önem arz etmektedir. Masalların içerikleriyle birlikte diğer türlerden ayrılmasını sağlayan, öne çıkan özelliklerinden biri de metindilbilimsel yapılarıdır. Bu çalışmada masallar üzerine metindilbilimsel bir inceleme yapmak amaçlanmıştır; masallar, metindilbilim konularından biri olan bağdaşıklık konu başlığına ait gönderim unsurları bakımından incelenmiştir. Gönderimler, *metin dışı gönderim* ve *metin içi gönderim* olmak üzere sınıflandırılmış, *metin içi gönderim* ise *metin içi art gönderim* ve *metin içi ön gönderim* olmak üzere iki başlığa ayrılmıştır. Çalışmanın örneklemini oluşturan masallar ise Akdeniz Bölgesi masalları ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada Türkiye'nin yedi bölgesine ait masalların derlenip yazıya aktarıldığı TÜMAK projesinin genel ağ sayfasından alınan Akdeniz Bölgesi masalları içerdikleri bağımsız gönderim unsurları bakımından incelenmiştir. Akdeniz Bölgesi masalları *mizahi*, *hayvan*, *gerçekçi* ve *sihirli/olağanüstü* olmak üzere dört farklı masal türünden örnekler içermektedir. Bu masal türleri için çalışmada bir kod listesi oluşturulmuş, bağımsız gönderim unsurları bu yolla işaretlenmiştir. Elde edilen bulgular, sayısal veriler hâlinde tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Çalışmanın sonucunda Akdeniz Bölgesi masallarında kullanılan bağımsız gönderim unsurlarından *metin dışı gönderim*, *metin içi gönderim* ve *boş gönderim* örnekleri ortaya konmuş ve bu örnekler sayısal olarak kendi aralarında karşılaştırılmıştır.

Anahtar Sözcükler: metindilbilim, bağdaşıklık, gönderim, masal, Akdeniz Bölgesi.

* Yüksek Lisans Öğrencisi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eskişehir/Türkiye. E-posta: erksimla1@gmail.com. ORCID: 0009-0003-0199-9557.

* Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir/Türkiye. E-posta: drfatihdogru@gmail.com. ORCID: 0000-0002-1801-9725.

ABSTRACT

Fairy tale texts are constructed with a distinctive style and form within the framework of specific grammatical rules. Examining them from a linguistic perspective and revealing the position of fairy tales in relation to other language-related disciplines is of great importance. One of the prominent features that distinguishes fairy tales from other genres, along with their content, is their textlinguistic structure. This study aims to conduct a textlinguistic analysis of fairy tales. Fairy tales are examined in terms of referential elements belonging to the topic of cohesion, one of the subjects of text linguistics. References are classified as *exophoric* and *endophoric* references. Endophoric reference is further divided into two categories: *anaphoric* and *cataphoric reference*. The fairy tales that constitute the sample of the study are limited to fairy tales from the Mediterranean Region. In this study, fairy tales from the Mediterranean Region retrieved from the website of the TÜMAK Project are analyzed with respect to the independent referential elements they contain. Mediterranean Region fairy tales include examples from four different types: *humorous*, *animal*, *realistic*, and *magical* fairy tales. A code list was created for these fairy tale types in the study, and independent referential elements were marked using this method. The findings are presented in tables as numerical data. As a result of the study, examples of *exophoric reference*, *endophoric reference*, and *zero reference* among the independent referential elements used in Mediterranean Region fairy tales are identified, and these examples are compared numerically with one another.

Keywords: textlinguistics, cohesion, reference, fairy tales, Mediterranean Region.

Giriş

Yazılı ve sözlü anlatımda, söz varlığı unsurları ile söz diziminin bir araya getirilmesiyle metinler oluşturulmaktadır. Bu metinler bünyesinde çok sayıda farklı unsur barındırır. Bunlar kendi aralarında uyum içerisinde bir görünüm sergilerler ve bir bütün oluştururlar. Bu bütün metnin türüne göre değişkenlik gösterebilir, metne bağlı olarak kendine özgü görünüm sergileyebilir. Metin türlerinin metinsel yapılarının çözümlenmesi bu türlerin ayırt edici yönlerinin belirlenmesi ve dil özelliklerinin anlaşılması bakımından önem arz etmektedir. Bu çözümler sayesinde metne dair çeşitli veriler elde edilebilmektedir.

Hem yazılı hem sözlü iletişimde dil unsurunun belirli bir düzene ve kurallara göre şekillenmesi gerekmektedir. Özellikle yazılı metinlerde bu durum son derece önemlidir. Metni oluşturan sözcükler anlamlı ve anlaşılır biçimde sıralanarak bir bütün oluşturmalıdır (Günay, 2007: 45). Okuyucu, metni okurken bu bütünlüğe göre metnin anlatmak istediği olay ya da durumu bağlamdan

çıkarmalı; bağlamda okuyucuya anlatılmak istenen olay veya durum mümkün olan en ekonomik biçimde gerçekleştirilmelidir (Günay, 2007: 76). Bunu sağlamak için metinde çok sayıda unsura yer verilebilmektedir. Bu ilişkileri kuran, dil birimleri arasındaki anlam ve mantık bütünlüğünü sağlayan, metin düzenini oluşturan özellikler bağdaşıklık (cohesion) olarak tanımlanır. Bağdaşıklık, anlamsal bir kavram olup metin içinde var olan ve onu bir metin olarak tanımlayan anlam ilişkilerini ifade eder. Bağdaşıklık, söylemdeki bir unsurun yorumlanmasının bir diğerinin yorumlanmasına bağlı olduğu durumlarda ortaya çıkar (Halliday ve Hasan, 1976: 4). Metinde farklı farklı unsurlarla bağdaşıklık sağlanabilir. Bu unsurların en çok başvurulananlarından biri gönderimdir. Yapılan yorumlamalarda metinde tekrara düşmemek ve akıcılığı sağlamak adına gönderime başvurulmaktadır. Gönderim, metinde bir varlığı veya yargıyı temsil eden bir söze bir defa yer verilmesi hâlinde bunun tekrarlanması gerektiğinde aynı tümce içerisinde ya da öncesi veya sonrasındaki başka bir tümcede birebir tekrar söylenmesi yerine onu karşılayan bir başka sözcüğün, söz öbeğinin ya da biçimbirimin kullanılması yoluyla gerçekleşir (Coşkun, 2005: 54). Gönderim sayesinde metin, kullanılması anlam bakımından gerekli olmayan ifadelerden arınır; yalın ve anlaşılır bir görünüm kazanır. Kendi içerisinde bağımlı/bağımsız gönderim, metin içi/metin dışı gönderim, ön/art gönderim vb. farklı değişkenlere göre sınıflandırılarak ele alınan gönderim kavramı bu çalışmada Akdeniz Bölgesi masalları örneğinde bağımsız gönderim unsurları bakımından incelenecektir.

1. Amaç

Bu çalışmanın temel amacı düzenlenişi ve içeriği bakımından kendine özgü bir görünüm sergileyen edebî metin türlerinden biri olan masallarda bağdaşıklık sağlayan bir unsur olarak gönderim konusunu ele almak ve gönderim unsurlarını ortaya koymaktır. Çalışmanın örneklemini Türk masalları içerisinde Akdeniz Bölgesi masalları oluşturmaktadır. Çalışma, bağımsız gönderim unsurları ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada Akdeniz Bölgesi masallarında yer verilen bu unsurların ne sıklıkta kullanıldığı sayısal veriler doğrultusunda değerlendirilecek, masal türleri arasında benzerlik veya farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek hedeflenecektir. Çalışmanın araştırma soruları şöyledir: i. Akdeniz Bölgesi masallarında hangi bağımsız gönderim unsurları kullanılmıştır? ii. Tespit edilen bağımsız gönderim unsurları masal türleri bakımından değişkenlik göstermekte midir? Varsa bu değişkenler nelerdir? iii. Masallarda bağımsız gönderim unsurları sayısal olarak nasıl bir dağılım göstermektedir? iv. Gönderimlerin metin içindeki yönü bakımından

masallarda anlamlı farklılıklar bulunmakta mıdır? Bu araştırma soruları çerçevesinde masallar incelenecek; metin dışı gönderimler, metin içi art ve ön gönderimler tespit edilerek elde edilen bulgular üzerinden değerlendirme yapılacaktır.

2. Yöntem

Çalışmanın örneklemini oluşturan masallar, Türk Masal Külliyyatı Projesi (Türkiye Sahası) kapsamında oluşturulan Masal Masal Türkiye: TÜMAK adlı masal.gov.tr genel ağ sayfasından (URL-1) alınmıştır. Bölge, şehir ve masal türü araması imkânı sunan genel ağ sayfasında bölge olarak Akdeniz Bölgesi işaretlenmiş, şehir ve masal türü için bir sınırlama yapılmamıştır. Akdeniz Bölgesi masallarının alt masal türleri bakımından çeşitliliği, temsil gücünün yüksek olacağına düşünülmesi ve içerdiği sözcük sayısı bakımından makale düzeyinde bir çalışma için incelemeye uygun görülmesi nedeniyle tüm masallar içerisinde çalışmanın örneklemini için Akdeniz Bölgesi masalları seçilmiştir. Çalışma masal türü olarak Akdeniz Bölgesi masallarında tespit edilen *mizahi*, *hayvan*, *gerçekçi* ve *sihirli/olağanüstü* masallarla sınırlandırılmıştır. *Mizahi* masal türünden bir, *hayvan* masalları türünden dört, *gerçekçi* masal türünden dört ve *sihirli/olağanüstü* masal türünden beş masal olmak üzere toplamda on dört masal incelenmiştir. Bu masalarda toplam 7448 sözcük bulunmaktadır. Kapsama dâhil edilen masallardan oluşan veri seti bir araya getirilmiş ve masallardaki bağımsız gönderim unsurları daha önceden belirlenen çeşitli kodlamalar kullanılarak işaretlenmiştir. Çalışmada Halliday ve Hasan'ın (1976) sınıflandırması esas alınmış, gönderim örnekleri sözü edilen kaynaktan hareketle belirlenmiştir. Bağımlı gönderim unsurları (ekler), değiştirim örnekleri ve diğer bağdaşıklık sağlayan unsurlar çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Masallardaki bağımsız gönderim unsurlarının tespit edilmesi oluşturulan kod listesinde bağımsız gönderim unsurları temelde “metin dışı gönderimler” ve “metin içi gönderimler” başlıklarına ayrılmıştır. Metin dışı gönderimler için bir alt ulamlama yapılmazken metin içi gönderimler kendi içerisinde “adılar ile yapılan metin içi gönderimler”, “sıfatlar ile yapılan metin içi gönderimler”, “seslenme sözleri ile yapılan metin içi gönderimler” ve “boş gönderimler” olmak üzere dört başlıkta incelenmiştir. Her bir alt ulam için tespit edilen bulgulara dair sayısal veriler ve masal türlerine göre oranları tablolastırılarak yorumlanmıştır.

3. Kuramsal Arka Plan

Metindilbilim, dilin metin düzleminde betimlenmesiyle ilgilenen bir bilim dalı olarak 1950'li yıllarda yapılan çalışmalarla ortaya çıkmıştır. Aksan

ve Aksan (1991: 91) terimin (lingüistica del texto) ilk kez Coseriu tarafından kullanıldığını ancak zamanla bağımsız bir çalışma alanı niteliği kazandığını belirtmektedir. Farklı terimler adı altında kapsamı değişecek biçimde metinlerin sistemli olarak incelenmesini içeren çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu incelemeler eski çağlarda üretilmiş çalışmalara kadar dayandırılabilmeyle birlikte metin düzeni ile ilgili büyük ölçekteki ilk çalışma Harweg (1986) tarafından hazırlanmıştır (De Beaugrande ve Dressler (1981: 22). Sonrasında Halliday ve Hasan (1976), De Beaugrande ve Dressler (1981) başta olmak üzere alanda önemli çalışmalar yapılmıştır. Halliday ve Hasan (1976) bağdaşıklık kavramını detaylı bir şekilde ele aldığı çalışmasında metin, metnin dokusu, metnin bağları, bağdaşıklığın anlamı ve konu ile ilgili pek çok alt başlıkta çeşitli bilgiler vermiş; gönderim, değiştirim, eksilti, bağlama ögeleri, sözcüksel bağdaşıklık, bağdaşıklığın anlamı ve gönderimin analizi başlıkları ile bağdaşıklık kavramını ayrıntılı bir biçimde anlatmıştır. De Beaugrande ve Dressler (1981) de bağdaşıklık ile ilgili çeşitli konu başlıklarını ele almakta, metinle ilgili temel kavramlar, yöntemsel yaklaşım, bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgisellik, durumsallık, metinler arası vb. hakkında bilgi vermektedir.

Alanyazında metinsel bağdaşıklık ve gönderim unsurlarını farklı metin ve metin türleri üzerinden ele alan çok sayıda çalışma yapılmıştır. İngilizce metinler üzerinden yapılan çeşitli çalışmalarda edebî metinlerde (Carrell, 1982; Gutwinski, 2011; Van Van, 2025 vd.) ve bilimsel metinlerde (Myers, 1991; Ozuru vd., 2009; Alyousef, 2021 vd.) bağdaşıklık unsurları ile gönderim unsurları (Sukovic, 2009; Wiebe, 2012; Bertin vd., 2016; vd.) konu edilmiştir. Ayrıca başka dillere ait metinlerde yer alan ön ve art gönderimlere odaklanan çalışmalar (Azarizad ve Tohidian, 2012; Alaviyya ve Alisoy, 2023; Demneri, 2025 vd.) dikkat çekmektedir. Türkçede de farklı metin türlerini temsil eden metinler içerdikleri bağdaşıklık ve gönderim unsurları bağlamında incelenmiştir. Özkan (2004) edebî metinler arasından Haldun Taner'in Onikiye Bir Var, Balyemez (2010) Dede Korkut Hikâyeleri, Hirik (2020) Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna, Parlak Kalkan (2021) Rasim Özdenören'in Öyle Bir Gece, Zengin (2023), Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur; Özkan Kurt (2024) Sabahattin Ali'nin Çirkince; Yalçın (2025) Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Kiralık Konak adlı eserleri örneğinde bağdaşıklık sağlayan birimleri; Can (2014) öğrencilerin yazılı anlatımlarında kullandıkları bağdaşıklık araçlarını; Öztürk ve Dağıstanlıoğlu (2018) yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrenciler tarafından yazılan öyküleyici metinlerdeki bağdaşıklık durumunu; Alan (2022), *Vesiletü'n-Necât* adlı eserdeki bağımsız gönderim un-

surlarını; Kuyma (2022) *Atebetü'l-Hakayık*'taki adıl ve işaret sıfatı niteliğindeki art gönderim unsurlarını; Zengin ve Dinar (2023) Türkiye Türkçesindeki boş art gönderimleri ele almıştır. Çağlayan (2024) bilimsel metinler arasında kabul edilen ders kitaplarından hareketle bunlarda yer verilen anlatısal metinlerin bağdaşıklık görünümünü; Bozkurt (2025), metindilbilim, metinsel bağdaşıklık ve Türkiye Türkçesinde değiştirim konu başlıklarını; Kaygusuz (2025) ise *Yunus Emre Divanı*'ndan hareketle kişiler için yapılan art gönderimleri incelemiştir. Çalışmaların bir bölümü edebî, bir bölümü bilimsel metinlere odaklanmış; bağdaşıklık unsurlarının genel olarak değerlendirildiği çalışmaların yanında gönderim ve gönderim özelinde bağımsız gönderim, art gönderim vb. konuları ele alan çalışmalar da yapılmıştır. Metin yapısı ve metinsel bileşenleri bakımından kendine özgü bir görünüm sergileyen edebî bir tür olan masallar üzerinden bu tür bir çalışma yapılmamış olması bu çalışmanın önemini arttırmaktadır. Çalışma, metin kavramı odağından hareketle meydana getirilmiş; metni oluşturan metinsellik ölçütlerinden bağdaşıklık çerçevesindeki gönderim konusu temelinde, gönderimin alt unsurlarından olan bağımsız gönderim unsurlarına odaklanmıştır. Çalışmanın veri setini oluşturması bakımından edebî metin türlerinden biri olan masal türü ve alt türleri ile ilgili bilgiler de yer almıştır.

3.1. Metin

Fransızcada *texte*, İngilizcede *text* olarak kullanılan metin sözcüğü Latince “kumaş” anlamına gelen *textus* sözcüğünden getirilmektedir. Kumaşın ipliklerden dokunmasıyla bir bütün, bir birlik meydana getirmesi gibi metin de metinsellik özelliği gösteren unsurların birbirlerine belirli kurallara dâhilinde bağlanmasıyla bir “dokuma” süreci sonucunda ortaya çıkar (Onursal, 2003: 121-132). Metin, tanımlanması ve sınıflandırılması ile ilgili çeşitli zorlukların olduğu, araştırmacılar tarafından birtakım farklı tanım ve tasnif denemelerin yapılageldiği bir kavramdır. Metnin kapsamı da tanımlanması sürecinde ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Güncel Türkçe Sözlük'te metin yazılı biçimler olarak kabul edilmiş; “Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü; tekst.” (URL-2) biçiminde tanımlamıştır. Ancak alanyazında yaygın görüş metnin hem yazılı hem sözlü olabileceğini kabul eder. Crystal (2008: 481) metnin dilbilim ve sesbilimde, analiz ve betimleme amacıyla kaydedilmiş bir dil parçasını ifade etmek için kullanılan kuram öncesi bir terim olduğunu ve konuşma, monolog, ayin vb. metinlerin yazılı veya bir şekilde yazıya geçirilmiş sözlü materyal koleksiyonlarını ifade edebileceğini belirtmektedir. Halliday ve Hasan (1976: 1) dilbilimde metnin, uzunluğu ne olursa olsun tek bir bütün oluşturan her-

hangi bir konuşma veya yazı metnini ifade etmek için kullanıldığını belirtir. Buna göre bir metin sözlü veya yazılı, düz yazı veya şiir, diyalog veya monolog olabileceken tek bir atasözünden bütün bir tiyatro oyununa, anlık bir yardım çağrısından bir toplulukta bütün gün süren bir tartışmaya kadar her şey metin olarak değerlendirilebilir.

Metnin öne çıkan bir başka özelliği de bütünlük arz etmesi olmuştur. Yılmaz (2025: 2) metnin tümcelerinin basit, gelişigüzel bir biçimde ve art arda sıralanmasıyla meydana gelen bir yapı olmadığını, ‘bütünlük’ ve ‘birlik’ gösteren, yorumlanabilen ve değişen bağlamlarda birtakım çıkarımlar barındıran dilsel bütünlük olduğunu vurgularken metni “metinsellik özelliği taşıyan sözlü/yazılı iletişimsel ürünü” biçiminde tanımlar. Dolayısıyla metin, mutlaka metinsellik özelliği taşır ve bu özellikler de belli ölçütlere göre belirlenir.

3.1.1. Metinsellik Ölçütleri

Metindilbilimin tek bir teori veya yöntem için bir tanımı olamayacağı (De Beaugrande ve Dressler, 1981: 14) düşünülse de “bir metni meydana getiren tüm unsurların belirli metotlarla dilbilimsel olarak analizini yapan dilbilim sahası” (Demirci, 2023: 252) olarak genel bir tanımı yapılabilir. Crystal (2008: 482) metinlerin incelenmesinin (özellikle Avrupa’da) metindilbilimi olarak adlandırılan dilbilim dalının belirleyici bir özelliği hâline geldiğini vurgularken metnin merkezî bir teorik konuma sahip olduğunu ifade eder. Trask (2005: 208-209), metindilbilimi “metinlerin analizine yönelik özel bir yaklaşım” olarak görür. Bu yaklaşım, farklı metinlerin çeşitli amaçlarına ve bir metin türünü diğerinden ayıran biçimsel dilbilimsel özelliklerin açık bir şekilde tanımlanmasına odaklanır. Metindilbilim kendi içerisinde çeşitli alt başlıklardan oluşmaktadır. Bunlar *bağdaşıklık* (cohesion), *tutarlılık* (coherence), *amaçlılık* (intentionality) ve *kabul edilebilirlik* (acceptibility), *bilgisellik* (informativity), *durumsallık* (situationality) ve *metinler arasılık* (intertextuality) olmak üzere sınıflandırılmıştır (De Beaugrande ve Dressler, 1981).

3.1.2. Bağdaşıklık

Metni oluşturan iki temel kavramdan biri bağdaşıklıktır. Demirci (2023: 254) bağdaşıklık ‘kohezyon’ terimini kullanarak “metni oluşturan tüm unsurların belli bir mantık ve anlam bağlantısı içerisinde olması” biçiminde tanımlar. Bağdaşıklık anlamsal bir kavram olup metin içinde var olan ve onu bir metin olarak tanımlayan anlam ilişkilerini ifade eder. Söylemdeki bir unsurun yorumlanmasının bir diğerinin yorumlanmasına bağlı olduğu durumlarda ortaya çıkar. Bir unsur diğer unsuru önceler. Bu olmadan etkili bir çö-

zümleme yapılamaz. Bu gerçekleştiğinde, bağdaşıklık ilişkisi kurulur ve böylece bir metin oluşturulabilir (Halliday ve Hasan, 1976: 4).

Lülecî, (2010: 42) metnin yüzeyindeki bileşenler arasındaki ilişkileri göstermek için kullanılabilecek bütün ilişkilerin “bağdaşıklık” kavramı altında değerlendirilebileceğini aktarır. Bu sadece “metindeki dilbilgisel bağları ilgilendiren mekanik bir işlem değil, anlamın oluşmasıyla yakından ilişkili dinamik bir ilişkiler ağıdır” diyerek bağdaşıklığın anlamsal yönünü vurgular. Günay (2007: 71) bağdaşıklık, “bir yazının metin olmasını sağlayan metin içi ilişkileri kuran dille ilgili özelliklerin tümü” olarak tanımlarken Torusdağ ve Aydın (2020: 15), bağdaşıklık için “metnin soyut, anlamsal boyutunu temsil eden derin yapı, soyut yapının aksine görünmeyen ancak belli bir yorum süreci sonunda algılanabilen bir yapıdır” tanımına yer vermiştir.

Halliday ve Hasan’ın *Cohesion in English* (1976) adlı çalışmasında bağdaşıklık kavramı detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Metin, metnin dokusu, metnin bağları, bağdaşıklığın anlamı ve konu ile ilgili pek çok alt başlıkta çeşitli bilgiler verilmektedir. Ayrıca gönderim, değiştirim, eksilti, bağlama ögeleri, sözcüksel bağdaşıklık, bağdaşıklığın anlamı ve gönderimin analizi başlıkları ile bağdaşıklık kavramı ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır. De Beaugrande ve Dressler (1981) de bağdaşıklık ile ilgili çeşitli konu başlıklarını ele almıştır. Bağdaşıklık ise tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgisellik, durumsallık ve metinler arası alt başlıkları ile birlikte değerlendirmiştir.

3.1.3. Gönderim

Gönderim (reference) metnin ortaya çıkmasında en önemli unsurlardan biridir. Metin/metinler gönderimler ile oluşmaktadır. Gönderimler sayesinde metinde/metinlerde bir ad, kişi, varlık, nesne, yer vb. kavramlara karşılık bulunmaktadır. Gönderim, durumsal (situational exophora) ve metinsel (textual endophora) olarak iki başlığa ayrılmaktadır. Durumsal gönderim yani metin dışı gönderim, metin dışında gelişen ve metni oluşturmaya yardımcı bir unsurdur. Metinsel gönderim yani metin içi gönderim, metin içerisinde gelişen, metnin bağlamını oluşturan, metnin bütünlüğünün oluşmasında yardımcı bir unsurdur. Hem metin dışı gönderim hem de metin içi gönderim, söz konusu metni yorumlamak için gerekli bilgiyi başka bir yerden alma talimatını içerir. Metin içi gönderim (metinsel) veya metin dışı gönderim (durumsal) örneğinde önemli olan, karşılanması gereken bir önkoşulun olmasıdır; gönderim verilen şeyin bir şekilde tanımlanabilir olmasını gerektirir. Metin içi gönderim ise kendi içerisinde art gönderim [cataphora (to fol-

lowing text)]] ve ön gönderim [anaphora (to preceding text)]] olmak üzere iki alt başlığa ayrılmaktadır (Halliday ve Hasan, 1976: 33).

3.1.4. Gönderim Alt Unsurları

Metin içi gönderimler art gönderim ve ön gönderim olmak üzere iki başlığa ayrılmıştır. Bu başlıklar kendi içlerinde çeşitli alt başlıklarda ele alınabilirler. *Art gönderim* hakkında Dilidüzgün (2021: 53) “Metin içinde daha önce adlandırılan bir varlık ya da eylemin daha sonra gönderim öğeleriyle yinelenmesi ile oluşturulan gönderim türü.” tanımını yaparken İşeri (2021: 121), art gönderimin, açık adın adından önce kodlanması durumunda ortaya çıkacağını belirtir. Art gönderimin aksine adın açık addan önce kodlanması durumunda meydana gelen (İşeri, 2021: 122) gönderim türü olan *ön gönderim* ise metinde geçen kişi, durum veya kavramın önce kimliğinin ve anlamının yorumlanmadan belirtilmesi, sonrasında gerçek adının aktarılmasıyla önceden gerçekleşen gönderim unsurunun kimlik ve anlam kazanmasıdır (Dilidüzgün, 2021: 54).

Bu çalışmada incelenen bağımsız gönderim unsurları arasında *boş gönderim* de bulunmaktadır. Kornflit (1997: 128) boş gönderim terimini kısaca söylem silinmesi olarak tanımlamıştır. Boş gönderim, ortaya çıkan boşluğun yapmış olduğu gönderimin konuma göre boş art gönderim veya boş ön gönderim olarak adlandırılmaktadır (Zengin, 2023: 46). Bu, söylemde yüzde görünmeyen ancak dilbilgisi kuralları ile görünmesi sağlanan bir gönderim türüdür (Yıldırım, 2008: 11).

Art, ön ve boş gönderim unsurları dışında ayrıca gönderim konusuyla ilişkili bir başka kavram da *değiştirim*dir. Değiştirim, dilbilimde bir yapının belirli bir yerinde bir ögenin başka bir öğeyle değiştirilmesi sürecini veya sonucunu ifade etmek için kullanılan terimdir (Crystal, 2008: 463). Bu kavram Bloomfield, Halliday ve Hasan gibi isimlerin incelediği bir kavram olmuştur ancak Harweg’in metinsellik ölçütünün sağlanmasını ilk kez değiştirim ile açıklaması önemli bir tutum olarak görülür (Bozkurt, 2025: 124). Türkçede değiştirim öğeleri olarak sıkça kullanılan ‘öyle’ ve ‘böyle’ gibi işlevsel metin öğelerinin ve ‘yapmak’ eyleminin tek başlarına anlamları yoktur, yerlerine geçtikleri öğelere göre anlam kazanırlar; diğer bir deyişle bağlama dayalı bir bağlaşıklık sağlarlar (Dilidüzgün, 2008: 63). Bu durumda da değiştirim ortaya çıkmış olur.

3.2. Masal

Edebiyatımızın önde gelen türlerinden biri olarak masal çeşitli yönleri dikkate alınarak tanımlanmış ve açıklanmaya çalışılmıştır. *Edebiyat Terim-*

leri Sözlüğü'nde masal tanımlanırken “Hayalî olayları anlatan olağanüstü öğelerle bezenmiş, anonim nitelik taşıyan halk edebiyatı ürünü” (URL-3) ifadeleri kullanılır. Masallar, inanç gelenek ve görenek gibi kavramları çocuklara öğretmek için ve çocukları eğlendirmek adına uydurmaya yapılan gerçek dünyada karşılaşılmayan olayları bulunduran anlatılardır (Karataş, 2001: 276). Sakaoğlu ve Şimşek (2024: 8) masalı belirli masal ülkelerinin olduğunu da vurgulayarak; hayâl ürünü olmasına rağmen, dinleyicileri inandırabilen, sözlü bir anlatım türüdür” biçiminde açıklayarak tanımlar.

Masallar, genellikle düz yazı hâlinde olup halka hitap ettiği için çoğunlukla halkın konuştuğu, sade ve anlaşılır bir dil ile düzenlenirler. Kimi durumda sözlü kültür ortamında derlenmiş olan bir masalda derleme yöresine ait yerel sözlere de rastlanabilir. Masallarda ve masalı anlatan anlatıcılarda ise bu durum kültüre, millî değerlere, coğrafyaya ve pek çok kavrama göre değişmektedir çünkü masallar her ne kadar ortak bir yapıya sahip olsalar da bu durum ifade edilen kavramlara göre değişiklik göstermektedir (Günay, 1992: 616). Masallarda görülen tasvirler oldukça canlıdır, genellikle bu tasvirler için kalıplaşmış sözcükler kullanılır (Sakaoğlu ve Şimşek, 2024: 9-11).

4. Bulgular

Akdeniz Bölgesi masalları içeriklerine göre *mizahi masallar* (330 sözcük), *hayvan masalları* (1370 sözcük), *gerçekçi masallar* (3371 sözcük) ve *sihirli/olağanüstü masallar* (2377 sözcük) olmak üzere toplamda dört masal türünden (7448 sözcük) oluşmaktadır. Bu çalışmada Akdeniz Bölgesi masallarında 1424 bağımsız gönderim ögesinin yer aldığı tespit edilmiştir. Bağımsız gönderim ögeleri temel olarak Halliday ve Hasan'ın (1976) sınıflandırmasına göre metin dışı gönderimler ve metin içi gönderimler olmak üzere sınıflandırılarak değerlendirilmiştir.

4.1. Metin Dışı Gönderimler

Akdeniz Bölgesi masallarında toplamda 169 metin dışı bağımsız gönderim ögesi tespit edilmiştir. Metin dışı gönderimlere metin içi gönderimlere oranla masallarda daha az yer verildiği görülmektedir. Gönderimlerin %11,86'sı metin dışı, %88,13'ü metin içi gönderimdir. Tablo 1'de metin dışı gönderimlerim sayıları ve toplama oranları verilmiştir. En çok sihirli/olağanüstü masal türünde metin dışı gönderim unsuru tespit edilmişken en az metin dışı gönderim ögesine sahip olan türün mizahi masallar olduğu görülmüştür.

1a. (...) Fakir düşmüş, mağdur olmuş. Ne yapacağını şaşırılmış, işin içinden nasıl çıkacağını bilememiş. Dünyası kararmış adamcağızın. Allah, kim-senin durumunu bozmasın (...) (SEG, GM, Hatay).

1a'daki örnekte altı çizili öge metin dışı gönderim yapmaktadır. Metinde anlatılan konuyla ilgili anlatıcı farklı bir söylemle akışı keserek araya girmiş, masala dâhil olmuş ve böylece metin dışında yer alan kimselere bir belirsizlik adılı ile gönderim yapılmıştır.

Masal Türü	Sayı (N)	Oran (%)
Mizahi	7	%4,14
Hayvan	28	%16,57
Gerçekçi	57	%33,73
Sihirli/Olağanüstü	77	%45,56
TOPLAM	169	%100

Tablo 1. Akdeniz Bölgesi Masallarında Metin Dışı Gönderimler

4.2. Metin İçi Gönderimler

Akdeniz Bölgesi masallarında toplamda 1255 metin içi gönderim unsuru tespit edilmiştir. Metin içi gönderimlere masallarda daha çok yer verildiği görülmektedir. Mizahi masal türünde 52, hayvan masal türünde 227, gerçekçi masal türünde 633 ve sihirli/olağanüstü masal türünde 343 metin içi gönderim ögesi tespit edilmiştir.

4.2.1. Metin İçi Art ve Ön Gönderimler

Akdeniz Bölgesi masallarında 1162 metin içi art gönderim ögesi, 93 metin içi ön gönderim ögesi tespit edilmiştir. Metin içi art gönderimlerin masallarda ön gönderimlere oranla daha çok yer aldığı görülmektedir. Bağımsız metin içi gönderimlerin %92,58'i metin içi art gönderim, %7,41'i metin içi ön gönderimdir.

4.2.1.1. Adıllar ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

Adıllar ile yapılan metin içi gönderimler; kişi adıları ile yapılan metin içi gönderimler, dönüşlülük adıları ile yapılan metin içi gönderimler, işaret adıları ile yapılan metin içi gönderimler, ilgi adılı ile yapılan metin içi gönderimler, belirsizlik adıları ile yapılan metin içi gönderimler, soru adıları ile yapılan metin içi gönderimler, karşılıklık adıları ile yapılan metin içi gönderimler şeklinde ele alınmıştır.

4.2.1.1.1. Kişi Adıları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

Kişi adıları ile yapılan metin içi gönderim ögeleri birinci teklik kişi adılı, ikinci teklik kişi adılı, üçüncü teklik kişi adılı, birinci çokluk kişi adılı, ikinci

çokluk kişi adılı, üçüncü çokluk kişi adılı başlıkları altında örnekler ile açıklanmıştır. Tablo 2’de yer alan verilere göre teklik ve çokluk kişi adıları ile yapılan metin içi art gönderimler, metin içi ön gönderim ögelerinden daha çok yer almıştır. Teklik kişi adılarından en çok metin içi art gönderim 79 öge ile teklik üçüncü kişi ile yapılan metin içi gönderim olmuştur. Çokluk kişi adılarında kullanılan metin içi art gönderimler birinci, ikinci ve üçüncü çokluk kişi adılarında 13’er öge ile eşit sayıdadır. Teklik kişi adılarından en çok metin içi ön gönderim üçüncü teklik kişi adılı ile yapılan metin içi gönderim olmuştur. Çokluk kişi adılarında ise metin içi ön gönderim yalnızca ikinci çokluk kişi adılı kullanılarak yapılmıştır.

	1. T. K.		2. T. K.		3. T. K.		1. Ç. K.		2. Ç. K.		3. Ç. K.		Toplam	
	Art	Ön	Art	Ön	Art	Ön	Art	Ön	Art	Ön	Art	Ön	N	%
Mizahi	2	1	1	0	0	2	1	0	1	0	0	0	8	%3,32
Hay- van	9	1	10	1	17	0	2	0	1	3	1	0	45	%18,67
Ger- çekçi	39	0	26	0	43	1	7	0	6	0	7	0	129	%53,53
Sihirli/ olağa- nüstü	15	0	12	0	19	0	3	0	5	0	5	0	59	%24,48
Top- lam	65	2	49	1	79	3	13	0	13	3	13	0	241	%100

Tablo 2. Akdeniz Bölgesi Masallarında Kişi Adılı ile Yapılan Metin İçi Art ve Ön Gönderimler

Birinci Teklik Kişi Adılı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler: 2a’da birinci teklik kişi adılı ön gönderim ögesidir. Metinde önce birinci teklik kişi adılı “ben” kullanılmış sonra da bu adılın gönderim yaptığı “dev” adından bahsedilmiştir böylelikle ön gönderim yapılmıştır.

2a. (...) “Ben şimdi bu koca kayayı sıkıp parça parça edeceğim.” Dev dediğini yapmış (...) (OAD, SM, Antalya).

İkinci Teklik Kişi Adılı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler: 3a’daki örnekte ikinci teklik kişi adılı art gönderim ögesidir. Metinde önce gönderim yapılan kızıdan bahsedilmiş sonra da “sen” ikinci teklik kişi adılı kullanılmıştır ve art gönderim gerçekleşmiştir.

3a. (...) Bir iki kez öten sığırcık önce kıza selam vermiş sonra da: – Annen çok hasta, hemen seni görmek istiyor (...) (SÜB, SM, Osmaniye).

Üçüncü Teklik Kişi Adılı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler: 4a’daki örnekte üçüncü teklik kişi adılı ön gönderim ögesidir. Metinde önce “o” adılı kulla-

nılmış daha sonra “Ömer Bey” adı kullanılmıştır. Böylece ön gönderim gerçekleşmiştir.

4a. (...) – Ona Ömer Bey, diyeceksin. (...) (TÖ, GM, Isparta).

Birinci Çokluk Kişi Adılı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler: 5a’daki örnekte birinci çokluk kişi adılı art gönderim ögesidir. Metinde önce gönderim yapılan unsur olan tilkilerden bahsedilmiş, sonra “biz” birinci çokluk kişi adılı ile tilkilere art gönderim yapılmıştır.

5a. (...) Irmak öyle gürültülü akıyormuş ki tilkilerin içine bir korku düşmüş. Galiba ırmak bize kızıyor, diye düşünmüşler (...) (KT, HM, Hatay).

İkinci Çokluk Kişi Adılı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler: 6a’daki örnekte ikinci çokluk kişi adılı art gönderim ögesidir. Metinde önce devler ifadesi yer almıştır sonra da ikinci çokluk kişi adılı “siz” ile devlere art gönderim yapılmıştır.

6a. (...) Oduncu Ali ise başlamış düşünmeye. Devlere demiş ki: – Ben sizinle boy ölçüşemem (...) (OAD, SM, Antalya).

Üçüncü Çokluk Kişi Adılı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler: 7a’daki örnekte üçüncü çokluk kişi adılı art gönderim ögesidir. Metinde önce gönderim yapılan asıl ad olan gençler ifadesi yer almış sonra da “onlar” üçüncü çokluk kişi adılı ile gençlere art gönderim yapılmıştır.

7a. (...) Kızıyla evlenmek isteyen, kendine güvenen gençleri çağırtmış. Onların hepsini bir sınava tabi tutacağını duyurmuş (...) (DK, GM, Hatay).

4.2.1.1.2. Dönüştülük Adılı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

Dönüştülük adılı kullanılarak metin içi art gönderim yapan 29, ön gönderim yapan 2 unsur olmak üzere toplamda 31 bağımsız gönderim ögesi bulunduğu tespit edilmiştir. Tablo 3’te görüleceği üzere masal türleri karşılaştırıldığında ön gönderimlere oranla daha çok dönüştülük adılı ile yapılan art gönderim ögesinin mevcut olduğu görülmektedir. Mizahi masal türünde dönüştülük adılı ile yapılan metin içi gönderim ögesi bulunmamaktadır.

Masal Türü	Art		Ön		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Mizahi	0	%0	0	%0	0	%0
Hayvan	6	%21	0	%0	6	%19
Gerçekçi	15	%52	1	%50	16	%52
Sihirli/olağanüstü	8	%28	1	%50	9	%29
TOPLAM	29	%100	2	%100	31	%100

Tablo 3. Dönüştülük Adılı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

8a. (...) – Oğlun artık büyüdü, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilir (...) (TTB, GM, Burdur).

8a'daki örnekte dönüşlülük adılı ile yapılan art gönderim ögesi yer almaktadır. Metinde önce gönderim yapılan asıl ad olan *oğul* ifadesi yer almıştır. Sonra da “kendi” dönüşlülük adılı ile *oğul* ifadesine art gönderim yapılmıştır.

4.2.1.1.3. İşaret Adılları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

İşaret adılları ile yapılan metin içi gönderimler birinci tip işaret adılları ve ikinci tip işaret adılları olmak üzere iki başlığa ayrılmıştır. Birinci tip işaret adılları *bu/bunlar*, *şu/şunlar* ve *o/onlar* ikinci tip işaret adılları *bura/buralar*, *şura/şuralar*, *ora/oralar* işaret adılarını içermektedir. Tablo 4'te ise örneklemi oluşturan masalarda işaret adılları ile yapılan metin içi gönderimlerin sayısı ve oranları gösterilmiştir. Birinci tip işaret adılı ile yapılan gönderim ögesi 35, ikinci tip işaret adılları ile yapılan gönderim ögesi olarak 34 öge tespit edilmiştir. İşaret adılları ile yapılan ön gönderim ögeleri ise sihirli/olağanüstü ve gerçekçi masal türünde yapılan ön gönderim ögeleridir. Masalarda *şu/şunlar* işaret adlarıyla yapılan metin içi gönderim sihirli masalarda görülmektedir. Bu durum masalların anlatım tekniği ve içerikle-riyle açıklanabilir.

Masal Türü	1. Tip		2. Tip		Toplam	
	Art	Ön	Art	Ön	N	%
Mizahi	3	0	1	0	4	%5,80
Hayvan	2	0	4	0	6	%8,70
Gerçekçi	22	0	20	1	43	%62,32
Sihirli/olağanüstü	7	1	8	0	16	%23,19
TOPLAM	34	1	33	1	69	%100

Tablo 4. Akdeniz Bölgesi Masallarında İşaret Adılları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

Birinci Tip İşaret Adılları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler: Tablo 5'te birinci tip işaret adılı ile yapılan metin içi art ve ön gönderimlere bakıldığı zaman *şu/şunlar* işaret adılları ile yapılan ön gönderim ögesi sadece sihirli masalarda bulunmaktadır. En çok yapılan metin içi gönderim ise *bu/bunlar* işaret adılları ile yapılan art gönderim ögeleridir. *O/onlar* işaret adılları ile yapılan herhangi bir ön gönderim ögesi ve *şu/şunlar* işaret adılları ile yapılan herhangi bir art gönderim ögesi tespit edilememiştir.

Masal Türü	Bu/Bunlar		Şu/Şunlar		O/Onlar		Toplam	
	Art	Ön	Art	Ön	Art	Ön	N	%

Mizahi	3	0	0	0	0	0	3	%8,57
Hayvan	2	0	0	0	0	0	2	%5,71
Gerçekçi	15	0	0	0	7	0	22	%62,86
Sihirli/olağanüstü	6	0	0	1	1	0	8	%22,86
TOPLAM	26	0	0	1	8	0	35	%100

Tablo 5. Akdeniz Bölgesi Masallarında Birinci Tip İşaret Adılları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

Bu/Bunlar İşaret Adılı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler:

9a. (...) On kişi, yirmi kişi toplanıp gelmişler. Padişahın huzuruna çıkmışlar. Bunların başkanı padişahın huzuruna çıkmış, vezir vüzera da orada toplanmış (...) (YP, MM, Adana).

9a'daki örnekte *bunlar* işaret adılı ile yapılan art gönderim ögesi yer almaktadır. Metinde önce *on kişi, yirmi kişiden* bahsedilmiş, sonra da “bunlar” işaret adılı ile söz edilecek kişilere art gönderim yapılmıştır.

O/Onlar İşaret Adılı ile Yapılan Metin İçi Gönderim:

10a. (...) Kadıncağızın kapısında bir ineğiyle bir sığırcık kuşu varmış. Ne zaman içi sıkılrsa onlarla konuşurmuş (...) (SÜB, SM, Osmaniye).

10a'daki örnekte *onlar* işaret adılı ile yapılan bir art gönderim söz konusudur. Metinde önce *sığırcık kuşundan* bahsedilmiş, sonra da “onlarla” üçüncü tip işaret adılı ile inek unsuruna art gönderim yapılmıştır.

İkinci Tip İşaret Adılları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler: İkinci tip işaret adıları kapsamında *bura/buralar*, *şura/şuralar* ve *ora/oralar* işaret adıları ile yapılan gönderimler değerlendirilmektedir. Tablo 6'da ikinci tip işaret adılı ile yapılan metin içi art ve ön gönderimlerin sayısı ve oranları verilmiştir. İkinci tip işaret adılarında da *şura/şuralar* adılı ile yapılan gönderim ögesinin bulunmaması dikkat çekmektedir. Yapılan art gönderimler ön gönderimlerden daha fazladır. Ön gönderim ögesi bulunduran tek masal türü gerçekçi masal türüdür.

	Bura/Buralar		Şura/Şuralar		Ora/Oralar		Toplam	
Masal Türü	Art	Ön	Art	Ön	Art	Ön	N	%
Mizahi	0	0	0	0	1	0	1	%2,94
Hayvan	1	0	0	0	3	0	4	%11,76
Gerçekçi	8	1	0	0	12	0	21	%61,76
Sihirli/olağanüstü	4	0	0	0	4	0	8	%23,53
TOPLAM	13	1	0	0	20	0	34	%100

Tablo 6. Akdeniz Bölgesi Masallarında İkinci Tip İşaret Adılları ile Yapılan Metin İçi Art ve Ön Gönderimler

Bura/Buralar İşaret Adılı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler:

11a. (...) Ömer bir bakmış ki burası yedi sekiz katlı, yüksek bir saraymış (...) (TÖ, GM, Isparta).

11a'daki örnekte *bura* işaret adılı ile yapılan ön gönderim ögesi yer almaktadır. Metinde önce “bura” işaret adılı kullanılmıştır. Sonra da *yedi sekiz katlı, yüksek bir saray* ifadesinden bahsedilmiştir ve “bura” işaret adılı ile bir ön gönderim yapmıştır.

Ora/Oralar İşaret Adılı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler:

12a. (...) şelaleye vardığında *şelalenin hemen dibinde ayının ini var. Merak ediyorum, oraya nasıl gideceksin* (...) (İK, HM, Hatay).

12a'daki örnekte *ora* işaret adılı ile yapılan art gönderim ögesi bulunmaktadır. Metinde önce *şelale* asıl adından bahsedilmiştir. Daha sonra “ora” işaret adılı ile *şelale* ifadesine art gönderim yapılmıştır.

4.2.1.1.4. İlgi Adılı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

İlgi adılı, ad tamlaması düzeni olmadan adılara ve adlara bulunma durumu eki ve/veya aitlik ekinin getirilmesiyle oluşturulan adıldır (Ay, 2019: 159). Tablo 7’de ilgi adılı ile yapılan metin içi gönderimler görülmektedir. Mizahi, hayvan ve gerçekçi masal türlerinde ilgi adılı ile yapılan metin içi gönderim tespit edilmemişken yalnızca sihirli/olağanüstü masal türünde ilgi adılı kullanılarak yapılan metin içi art ve ön gönderim ögesi mevcuttur.

	Art		Ön		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Masal Türü						
Mizahi	0	%0	0	%0	0	%0
Hayvan	0	%0	0	%0	0	%0
Gerçekçi	0	%0	0	%0	0	%0
Sihirli/olağanüstü	2	%100	1	%100	3	%100
TOPLAM	2	%100	1	%100	3	%100

Tablo 7. Akdeniz Bölgesi Masallarında İlgi Adılı ile Yapılan Metin İçi Art ve Ön Gönderimler

13a. (...) *Hep birlikte kapıdan içeri girmişler. Girince herkesi bir merak sarmış. Karşılarında altından yapılmış bir kuş, kuşun etrafında büyüklü küçüklü sandıklar, taşlar ve insan heykelleri duruyormuş. Padişah, yanındakilere karşılarında duran insan heykellerinin gerçek birer insan olabileceğini söylemiş* (...) (AP, SM, Burdur).

13a'daki örnekte bulunma eki ile birlikte “-ki” eki kullanılarak oluşturulmuş “yanındakilere” ilgi adılı ile yapılan art gönderim ögesi yer almakta-

dır. Bağlamda önce *herkes* belirsizlik adılı kullanılmıştır. Daha sonra “yanındakilere” ilgi adılına yer verilmiş ve bu yolla “padişahla beraber olan kimse-ler”e art gönderim yapılmıştır.

4.2.1.1.5. Belirsizlik Adılları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

Belirsizlik adılları ile yapılan metin içi gönderimlerin masal türlerine göre dağılımı Tablo 8’de verilmiştir. Hem art hem de ön gönderim unsurları bakımından en yoğun kullanım toplamda 32 gönderim ögesi ve %49,23 kullanım oranı ile gerçekçi masal türünde görülmüştür. Belirsizlik adıllarının metin içi art gönderim olarak ön gönderimlere oranla çok daha fazla tercih edildiği tespit edilmiştir.

Masal Türü	Art		Ön		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Mizahi	1	%1,85	0	%0	1	%1,54
Hayvan	10	%18,52	2	%18	12	%18,46
Gerçekçi	25	%46,30	7	%64	32	%49,23
Sihirli/olağanüstü	18	%33,33	2	%18	20	%30,77
TOPLAM	54	%100	11	%100	65	%100

Tablo 8. Akdeniz Bölgesi Masallarında Belirsizlik Adılı ile Yapılan Metin İçi Art ve Ön Gönderimler

14a. (...) *Padişah çok telaşlanmış ve askerlerine: – Kim fazla bir şey al-dıysa geri bıraksın, yoksa hepimiz ölürüz, demiş (...)* (AP, SM, Burdur).

14a’daki örnekte belirsizlik adılı ile yapılan art gönderim ögesi yer almaktadır. Metinde önce *padişah* ve *askerler* ifadelerinden bahsedilmiş, sonra “hepimiz” belirsizlik adılı ile art gönderim yapılmıştır.

4.2.1.1.6. Soru Adılları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

Tablo 9’da soru adılları ile yapılan metin içi gönderimlerin masal türle-rine göre dağılımına yer verilmiştir. Soru adıllarının kullanımında metin içi ön gönderim ögelerin metin içi art gönderim ögelerinden daha fazla olduğu görülmektedir. Soruların doğası gereği gönderim yaptıkları unsuru oluşturan cevabı kendilerinden sonra gerektirdiklerinden ön gönderimlerin en yaygın kullanıldığı adıl türü soru adılları olmuştur.

Masal Türü	Art		Ön		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Mizahi	1	%33	2	%5	3	%7,14
Hayvan	0	%0	13	%33	13	%30,95
Gerçekçi	2	%67	17	%44	19	%45,24
Sihirli/olağanüstü	0	%0	7	%18	7	%16,67

TOPLAM	3	%100	39	%100	42	%100
--------	---	------	----	------	----	------

Tablo 9. Akdeniz Bölgesi Masallarında Soru Adılları ile Yapılan Metin İçi Art ve Ön Gönderimler

15a. (...) – *Padişah, tellallara: – Kim duyulmamış üç yalan söylerse ben ona istediği mükâfatı vereceğim. (...)* (YP, MM, Adana).

15a’daki örnekte *kim* soru adılı ile yapılan ön gönderim ögesi mevcuttur. Metinde önce “kim” soru adılı kullanılmış, sonra “o” üçüncü teklik adılının da gönderim yaptığı “duyulmamış üç yalan söyleme” eyleminin öznesine ön gönderim yapılmıştır. Soru işaretleyicileri her zaman cevap almak amaçlı kullanılmazken bunların retorik soru olarak da kullanılabildiği görülür (Uysal, 2020: 60). Soru adılları doğrudan soru sorma anlamlarının dışında cevap gerektirmeyen retorik sorular olarak da gönderim yapabilirler. 15a’da kullanılan *kim* soru adılı soru sorma anlamından ziyade “şart” anlamı taşımaktadır.

4.2.1.1.7. Karşılıklılık Adılları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

Karşılıklılık adılı olarak *birbiri* sözcüğü değerlendirmeye alınmıştır. Bu adıl ile yapılan metin içi gönderimlerin masal türlerine göre dağılımı Tablo 10’da verilmiştir. Mizahi masal türünde karşılıklılık adılı ile yapılan herhangi bir metin içi gönderim ögesine rastlanmamıştır. Karşılıklılık adılı ile yapılan metin içi gönderimlerin en çok gerçekçi masal türünde yer aldığı görülmektedir.

Masal Türü	Art		Ön		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Mizahi	0	%0	0	%0	0	%0
Hayvan	1	%20	0	%0	1	%17
Gerçekçi	3	%60	1	%100	4	%67
Sihirli/olağanüstü	1	%20	0	%0	1	%17
TOPLAM	5	%100	1	%100	6	%100

Tablo 10. Akdeniz Bölgesi Masallarında Karşılıklılık Adılı ile Yapılan Metin İçi Art ve Ön Gönderimler

16a. (...) *Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde dedikleri bir günde, memleketin birinde, birbirlerini ölesiye seven candan iki dost varmış. (...)* (SEG, GM, Hatay).

16a’daki örnekte karşılıklılık adılı ile yapılan ön gönderim ögesi bulunmaktadır. Metinde geçen “birbiri” karşılıklılık adılı ile daha sonra ifade edilen *iki dost* ifadesine ön gönderim yapılmıştır.

4.2.1.2. Sıfatlar ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

Sıfatlar ile yapılan metin içi gönderim ögeleri, işaret sıfatları ve belirsizlik sıfatları ile yapılan metin içi gönderimler olarak ele alınmıştır. İşaret sıfatları *bu*, *şu*, *o* ve *böyle/şöyle/öyle* işaret sıfatları ile yapılan metin içi gönderimler başlıkları altındaki örnekler ile açıklanmıştır. Masallarda metin için gönderim yapan 168 işaret sıfatı, 60 belirsizlik sıfatı kullanıldığı görülmüş, niteleme sıfatları ile yapılan metin içi gönderimlere örnek tespit edilmemiştir. Günlük konuşma dilinde sıkça kullanılan niteleme sıfatlarının bu çalışmada incelenen masal türleri arasında gönderim ögesi olarak tespit edilmemiş olması dikkat çekicidir.

4.2.1.2.1. İşaret Sıfatları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

İşaret sıfatları olarak adları göstererek belirli duruma getiren *bu*, *şu*, *o* ve *böyle/şöyle/öyle* sözcükleri değerlendirmeye alınmıştır. İşaret sıfatları ile yapılan metin içi gönderimlerin masal türlerine göre dağılımı Tablo 11’de gösterilmiştir. Tablo 11’de yer alan verilere göre toplamda 165 gönderim ögesi tespit edilmiştir. 69 gönderim ögesi ve %41,82 kullanım oranı ile ikinci en çok öge gerçekçi masal türünde tespit edilmiştir. En az gönderim ögesi-nin mizahi masal türünde yer aldığı tespit edilmiştir.

	Bu		Şu		O		Toplam	
Masal Türü	Art	Ön	Art	Ön	Art	Ön	N	%
Mizahi	5	0	0	0	3	0	8	%4,85
Hayvan	17	1	0	0	5	1	24	%14,55
Gerçekçi	44	6	3	6	8	2	69	%41,82
Sihirli/olağanüstü	50	1	2	1	8	2	64	%38,79
TOPLAM	116	8	5	7	24	5	165	%100

Tablo 11. Akdeniz Bölgesi Masallarında *Bu*, *Şu*, *O* İşaret Sıfatları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

Bu İşaret Sıfatı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler:

17a. (...) *Uzak köyün birinde yaşlı bir kurt yaşamış. Bu yaşlı kurt, hep eski günleri düşünürmüş* (...) (AK, HM, Hatay).

17a’daki örnekte “*bu*” işaret sıfatı ile yapılan art gönderim ögesi bulunmaktadır. Metinde daha önce *yaşlı kurt* ifadesi söylenmiştir. Daha sonra “*bu*” işaret sıfatı ile art gönderim yapılmıştır.

Şu İşaret Sıfatı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler:

18a. (...) *Şu karşıda görünen dağ ise eskiden bir altın madeniymiş* (...) (AP, SM, Burdur).

18a'daki örnekte “şu” işaret sıfatı ile yapılan ön gönderim ögesidir. Metinde daha önce “şu” işaret sıfatı ifade edilmiştir sonra “şu” işaret sıfatı *karşıda görünen dağ* ifadesine ön gönderim yapmıştır.

O İşaret Sıfatı ile Yapılan Metin İçi Gönderimler:

19a. (...) *yoldan giderken önüne bir çay gelecek. O çayın üzerinde yüzen iki sandık göreceksin* (...) (TTB, GM, Burdur).

19a'daki örnekte “o” işaret sıfatı ile yapılan art gönderim ögesi yer almaktadır. Metinde daha önce *çay* ifadesine yer verilmiştir. Sonra da “o” işaret sıfatı ile *çay* ifadesine art gönderim yapılmıştır.

Böyle/Şöyle/Öyle İşaret Sıfatları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler: Tablo 12'de *böyle/şöyle/öyle* işaret sıfatları ile yapılan metin içi gönderimler görülmektedir. Mizahi, hayvan ve sihirli/olağanüstü masal türlerinde ne metin içi art gönderim ne de metin içi ön gönderim tespit edilmemiştir. Sadece gerçekçi masal türünde *böyle/şöyle/öyle* işaret sıfatları ile yapılan metin içi art gönderim ögesi tespit edilmiştir.

	Böyle/Şöyle/Öyle		Toplam	
Masal Türü	Art	Ön	N	%
Mizahi	0	0	0	%0
Hayvan	0	0	0	%0
Gerçekçi	3	0	3	%100
Sihirli/olağanüstü	0	0	0	%0
TOPLAM	3	0	3	%100

Tablo 12. Akdeniz Bölgesi Masallarında *Böyle/Şöyle/Öyle* İşaret Sıfatları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

20a. (...) *iki dost, ileride çocuklarını birbirleriyle evlendirerek dostluklarını daha da pekiştirmişler. (...) Onlar ermiş muradına, böyle dostluklar herkesin başına* (SEG, GM, Hatay).

20a'daki örnekte “böyle” işaret sıfatı ile yapılan art gönderim ögesi yer almaktadır. Metinde daha önce *dostluk* ifadesine yer verilmiş, sonra “böyle” işaret sıfatı kullanılarak bu ifadeye art gönderim yapılmıştır.

4.2.1.2.2. Belirsizlik Sıfatları ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

Belirsizlik sıfatları ile yapılan metin içi gönderimlerin büyük oranda art gönderim yaptıkları görülmektedir. Tablo 13'te belirsizlik sıfatları ile yapılan metin içi gönderimlerin masal türlerine dağılımı gösterilmiştir. Buna göre en çok kullanımın gerçekçi masal türünde olduğu tespit edilmiştir.

	Art		Ön		Toplam	
Masal Türü	N	%	N	%	N	%

Mizahi	7	%13	0	%0	7	%11,67
Hayvan	9	%17	2	%25	11	%18,33
Gerçekçi	21	%40	4	%50	25	%41,67
Sihirli/olağanüstü	15	%29	2	%25	17	%28,33
TOPLAM	52	%100	8	%100	60	%100

Tablo 13. Akdeniz Bölgesi Masallarında Belirsizlik Sıfatları ile Yapılan Metin İçi Art ve Ön Gönderimler

21a. (...) – *Ya ayı seni yakalarsa, demiş. İnatçı keçi: – Hiçbir şey yapamaz (...)* (İK, HM, Hatay).

21a'daki örnekte belirsizlik sıfatı ile yapılan art gönderim ögesidir. Metinde daha önce ayının inatçı keçiye yakalama ihtimalinden bahsedilmiştir. Sonra “hiçbir” belirsizlik sıfatı kullanılarak bu unsura art gönderim yapılmıştır.

4.2.1.3. Seslenme Sözlere ile Yapılan Metin İçi Gönderimler

Bazen varlığın adından daha önce bahsedilmiş olmasından, bazen de varlığın adının bilinmemesi ya da bahsedilmesinin asıl konu için bir önem arz etmemesinden, dolayısıyla adın söylenmesine gerek duyulmamasından dolayı bazı tür adlarının gönderim yapmak üzere kullanıldığı bilinmektedir (Doğru, 2022). Kimi durumda seslenme sözleri de adın yerine geçebilir ve gönderim unsuru olarak kullanılabilir. İnsanlar çeşitli nedenlerle bir şeye ve birilerine seslenirler. Seslenme sözleriyle çağırma, statü gösterme, duyguları yansıtırma gibi farklı ihtiyaçların bazı değişkenlere bağlı olarak karşılanabileceği gibi seslenen varlığın niteliğine veya türüne göre farklı seslenme türleri bulunmaktadır (Doğru, 2022: 119-120). Seslenme sözleri herhangi bir adın yerini seslenme yoluyla alarak metin içi ya da metin dışı gönderim sağlayabilirler. Seslenme sözleri ile yapılan metin içi gönderimlerin Tablo 14'te görüldüğü üzere tüm masal türlerinde sadece art gönderim olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu unsurların 15 gönderim ögesi ve %57,69 kullanım oranı ile en çok gerçekçi masal türünde yer aldığı tespit edilmiştir.

	Art		Ön		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Mizahi	8	%30,77	0	%0	8	%30,77
Hayvan	1	%3,85	0	%0	1	%3,85
Gerçekçi	15	%57,69	0	%0	15	%57,69
Sihirli/olağanüstü	2	%7,69	0	%0	2	%7,69
TOPLAM	26	%100	0	%0	26	%100

Tablo 14. Akdeniz Bölgesi Masallarında Seslenme Sözlere ile Yapılan Metin İçi Art ve Ön Gönderimler

22a. (...) Padişah, huzura çıkan başkana: – Söyle bakalım oğlum bir duyulmamış yalan söyle, demiş (...) (YP, MM, Adana).

22a'daki örnekte seslenme sözleri ile yapılan bir art gönderim ögesi bulunmaktadır. Metinde önce *başkan* ifadesi verilmiş, sonra da “oğlum” seslenme sözü ile art gönderim yapılmıştır.

4.2.1.4. Boş Gönderimler

Akdeniz Bölgesi masallarında toplamda 544 boş gönderim unsuru tespit edilmiştir. Masal türlerine göre boş gönderim kullanımlarının dağılımı Tablo 15'te gösterilmektedir. Boş gönderimin en çok 278 gönderim ögesi ve %51 kullanım oranı ile gerçekçi masal türünde tespit edildiği; en az 13 gönderim ögesi ve %2 kullanım oranı ile mizahi masal türünde kullanıldığı görülmektedir. Dört masal türünde de boş ön gönderim ögesi tespit edilmiştir.

Masal Türü	N	%
Mizahi	13	%2
Hayvan	108	%20
Gerçekçi	278	%51
Sihirli/olağanüstü	145	%27
TOPLAM	544	%100

Tablo 15. Akdeniz Bölgesi Masallarında Boş Gönderim ile Yapılan Metin İçi Art Gönderimler

23a. (...) Devler ağacın seslerinden Ali'yi hemen fark etmişler, Ø aşağıya indirmişler (...) (OAD, SM, Antalya).

23a'daki örnekte Ø işareti ile boş gönderim ile yapılan art gönderim ögesi gösterilmiştir. Metinde önce *Ali* hakkında bilgi verilmiştir ancak daha sonra gelen cümlede *Ali*'den doğrudan bahsedilmemiştir. Burada *Ali* asıl adı yerine kullanılan Ø işareti boş gönderim ögesini işaretlemektedir.

Sonuç

Bu çalışmada Akdeniz Bölgesi masallarında yer alan metin dışı gönderimler ve metin içi gönderimlerden (adılar, sıfatlar, seslenme sözleri ve boş gönderimler) oluşan bağımsız gönderim unsurları incelenmiştir. Metin içi gönderimler ayrıca kendi içerisinde art gönderim ve ön gönderim olmak üzere iki gruba ayrılarak ele alınmıştır. Tablo 16'da masal türlerine göre metin dışı gönderim ve metin içi gönderim unsurlarının dağılımına dair veriler yer almaktadır. Masal türlerinde metin içi gönderim unsurları diğer unsurlara oranla daha fazla yer bulmuştur. Bütün masal türlerinde değerlendirmeye alınan 7448 sözcükten 1255 sözcük metin içi gönderim ögesidir. Metin içi

gönderimlerin en çok gerçekçi masal türünde, en az sihirli masal türünde yer aldığı tespit edilmiştir. Metinlerde bağdaşıklığın ve anlam sürekliliğinin sağlanması amacıyla büyük oranda metin içerisinde kurulan açık ilişkilerin kullanıldığı ve bu yüzden metin içi gönderim oranının daha yüksek olduğu söylenebilir.

		Mizahi		Hayvan		Gerçekçi		Sihirli / olağanüstü	
		Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Metin Dışı Gönderim		7	%11,86	28	%10,98	57	%8,26	77	%18,33
Metin İçi Gönderim	Adıllar	16	%27,12	83	%32,55	243	%35,22	115	%27,38
	Sıfatlar	15	%25,42	35	%13,73	97	%14,06	81	%19,29
	Seslenme Sözü	8	%13,56	1	%0,39	15	%2,17	2	%0,48
	Boş Gönderim	13	%22,03	108	%42,35	278	%40,29	145	%34,52
Toplam		59	%100	255	%100	690	%100	420	%100

Tablo 16. Akdeniz Bölgesi Masallarında Gönderim Türlerinin Masal Türlerine Dağılımı

Ele alınan masallarda bulunan toplam 7448 sözcükten toplamda 169'u metin dışı gönderim ögesidir. Metin dışı gönderim ögelerinin her bir türe göre sayısı ve oranı Tablo 16'da verilmiştir. Tablo 16'da yer alan verilere göre metin dışı gönderim en çok sihirli/olağanüstü ve en az mizahi masal türünde tespit edilmiştir. Adıl unsuru en çok gerçekçi masallarda, en az mizahi masallarda, sıfat unsuru en çok gerçekçi masallarda, en az mizahi masallarda, seslenme sözleri en çok gerçekçi masallarda, en az hayvan masallarında boş gönderim unsuru ise en çok gerçekçi masal, en az mizahi masal türünde tespit edilmiştir.

Tablo 16'da görüleceği üzere tespit edilen bağımsız gönderim unsurları masal türlerine göre karşılaştırılmış ve her bir türde gönderim unsurlarına yer verilmesiyle ilgili farklılıklar bulunduğu görülmüştür. Sayısal olarak görülen farklılıkların ortaya çıkmasında masal türleri için ele alınan metinlerin sözcük sayısı bakımından farklılık arz etmesi bir etken olarak görülebilir. Ancak Tablo 17'de türlere göre gönderim unsuru sayısının metne oranı da hesaplanarak daha sağlıklı bir sonuç elde edilmesi hedeflenmiştir. Sayısal olarak en çok bağımsız gönderim ögesi gerçekçi masal türünde en az bağımsız gönderim ögesi mizahi masal türünde tespit edilmiştir.

		Mizahi (330 sözcük)		Hayvan (1370 sözcük)		Gerçekçi (3371 sözcük)		Sihirli/ olağanüstü (2377 sözcük)	
		Sayı	Metne Oranı	Sayı	Metne Oranı	Sayı	Metne Oranı	Sayı	Metne Oranı
Metin Dışı Gönderim		7	%2,12	28	%2,04	57	%1,69	77	%3,24
Metin İçi Gönderim	Adıllar	16	%4,85	83	%6,06	243	%7,21	115	%4,84
	Sıfatlar	15	%4,55	35	%2,55	97	%2,88	81	%3,41
	Seslenme Sözü	8	%2,42	1	%0,07	15	%0,44	2	%0,08
	Boş Gönderim	13	%3,94	108	%7,88	278	%8,25	145	%6,10
Toplam		59	%17,88	255	%18,61	690	%20,47	420	%17,67

Tablo 17. Akdeniz Bölgesi Masallarında Gönderim Unsurlarının Metindeki Toplam Sözcük Sayısına Göre Durumu

Metin içi gönderim ögeleri Tablo 16'daki verilere göre sayısal olarak en çok gerçekçi, en az mizahi masal türünde tespit edilmiştir. Metinde geçen sözcük sayısına göre oranlandığında ise Tablo 17'de görüleceği üzere gerçekçi masallarda metin içi bağımsız gönderim ögelerinin kullanım oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Metindeki sözcük sayısı göz önüne alındığında toplam bağımsız gönderimlerin en yüksek kullanım oranının gerçekçi masallarda görüldüğü, sonra hayvan masalları ve mizahi masalların izlediği söylenebilir. Mizahi masallarda sayısal olarak toplam sözcük sayısının az olduğu görülür ancak 52 metin içi gönderimin toplam sözcük sayısı olan 330'a oranına göre mizahi masal metinlerinin %15,76'sının metin içi gönderim olduğunu görülür. Sihirli/olağanüstü masallar ise metin içi gönderim unsurlarının en düşük kullanım oranına sahip olduğu görülen masal türü olmuştur. Metin dışı gönderim kullanım oranı bakımından ise sihirli/olağanüstü masallarda en yüksek kullanım söz konusudur. Sihirli/olağanüstü metinlerde metin dışı gönderim oranının diğer türlere göre yüksek olması bu metinlerde okuyucunun kültürel birikim açısından hazır bulunmuşluğunun öne çıkarıldığına, örtük bilgi ve çağrışımsal anlamlara daha fazla yer verildiğine işaret etmektedir. Metin dışı bağlam sihirli/olağanüstü metinlerde önemli bir yer tutmakta olup bu durum masallarda da kendini göstermiştir. Boş gönderim kullanım oranı bakımından ise gerçekçi masallarda en yüksek kullanımlar görülmektedir. Boş gönderimlerin mizahi masal türünde diğer türlere göre çok daha az kullanılmış olması dikkat çekicidir. Gerçekçi masallar başta olmak üzere sihirli/olağanüstü

masallar ve hayvan masallarının birbirine yakın ve görece yüksek olması üçü dışında kalan mizahi masal türünde boş gönderim oranının az olması, bu türlerde bağlamdan çıkarılabilen özne ve nesne kullanımının yaygın olduğunu düşündürmektedir. Özellikle olayların belli başlı karakterler çevresinde ilerlediği metinlerde, tekrarın azaltılması amaçlanarak boş gönderim kullanımlarının daha yaygın olarak tercih edildiği söylemek mümkündür.

Sonuç olarak çalışmanın verilerinden hareketle masal türlerine göre gönderim kullanımında çeşitlenmeler olduğu, gönderim yapılırken metin türünün de belirleyici bir unsur olabileceği söylenebilir. Masal türünün kendi içinde görülen bu değişikliklerin diğer metin türlerinde ortaya çıkıp çıkmayacağı bu metinlerin birbirleriyle ya da kendi alt kategorileri çerçevesinde karşılaştırılması sonucunda anlaşılabılır. Masal türünü başka metin türleriyle karşılaştırarak yapılacak gelecek çalışmalarda bu farkların hangi unsurlarda yoğunlaşacağı ortaya konabilir. Edebî bir tür olan masal bilimsel bir metin türüyle de karşılaştırılabilir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, gönderim unsurlarının dilbilgisel bir araç olarak metin türleri ile de doğrudan ilişkili yapılar olduğunu göstermesinden dolayı önem arz etmektedir.

Kısaltmalar

- AK: Aç Kurt
AP: Adil Padişah
Ç.K.: Çoğul Kişi
DK: Dürüstlüğü Karşılığı
GM: Gerçekçi Masallar
HM: Hayvan Masalları
İK: İnatçı Keçi
KÇ: Kibirli Çiçek
KT: Kahraman Tilki
MM: Mizahi Masallar
N: Sayı (number)
OAD: Oduncu Ali ile Devler
OY: Oduncu ile Yılan
SEG: Sevginin En Güzeli
SM: Sihirli/Olağanüstü Masallar
SÜB: Sığırık ile Üç Bacı
T.K.: Teklik Kişi
TÖ: Tembel Ömer
TTB: Tın Tın Babacım
YP: Yalancı ile Padişah

Kaynakça

- Aksan, Mustafa ve Aksan, Yeşim (1991). "Metin Kavramı ve Tanımları". *Dil-bilim Araştırmaları Dergisi*, 2: 90-104.
- Alan, Nazmi (2022). "Vesiletü'n-Necât'ta Bağımsız Gönderim Ögeleri". *Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi*, 5(5): 1-17.
- Alaviyya, Nuri & Alisoy, Hasan Huseyn (2023). "Anaphora in Text: Echoing Words, Amplifying Messages". *Slovak International Scientific Journal*, 78: 106-113.
- Alyousef, Hesham Suleiman (2021). "Text Cohesion in English Scientific Texts Written by Saudi Undergraduate Dentistry Students: A Multimodal Discourse Analysis of Textual and Logical Relations in Oral Biology Texts". *SAGE Open*, 11(3).
- Ay, Özgür (2019). "Adıllar". *Türkiye Türkçesi III Sözcük Türleri*. Ed. Erdoğan Boz. Gazi Kitabevi, 137-168.
- Azarizad, Rana & Tohidian, Iman (2012). "A Comparative Study on the Frequency of the Usage of Cataphora and Anaphora in English and Persian Narratives". *Elixir Linguistics and Translation*, 44: 7112-16.
- Balyemez, Sedat (2010). "Bağdaşıklık ve Dede Korkut Hikâyeleri'nde Bağdaşıklık Görünümleri". *Turkish Studies*, 5(4): 133-173.
- Bertin, Marc et al. (2016). "The Invariant Distribution of References in Scientific Articles". *Journal of The Association for Information Science and Technology*, 67(1): 164-177.
- Bozkurt, Ferdi (2025). *Metindilbilim, Metinsel Bağdaşıklık ve Türkiye Türkçesinde Değiştirim*. Kesit Yayınları.
- Can, Remzi (2014). "Ortaöğretim Öğrencilerinin Bağdaşıklık Araçlarını İşlevlerine Göre Yazılı Anlatımlarında Kullanma Becerileri". *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2): 204-228.
- Carrell, Patricia L. (1982). "Cohesion Is Not Coherence". *TESOL Quarterly*, 16(4): 479-488.
- Coşkun, Eyyup (2005). *İlköğretim Öğrencilerinin Öyküleyici Anlatımlarında Bağdaşıklık, Tutarlılık ve Metin Elementleri*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi.
- Crystal, David (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Blackwell Publishing.

- Çağlayan, Galip (2024). “5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Anlatısal Metinlerin Bağdaşıklık ve Tutarlılık Açısından İncelenmesi”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 39: 103-119.
- De Beaugrande, Robert-Alain & Dressler, Wolfgang Ulrich (1981). *Introduction to Text Linguistics*. Longman.
- Demirci, Kerim (2023). *Türkoloji için Dilbilim*. Anı Yayıncılık.
- Demneri, Ejona (2025). “Anaphora and Cataphora in Narrative Texts of Albanian EFL Students”. *Theory & Practice in Language Studies (TPLS)*, 15(10).
- Dilidüzgün, Şükran (2021). *Metindilim ve Türkçe Öğretimi Uygulamalı Bir Yaklaşım*. Anı Yayıncılık.
- Doğru, Fatih (2022). *Türkiye Türkçesinde Yer Tutucular*. Gazi Kitabevi.
- Gutwinski, Waldemar (2011). *Cohesion in Literary Texts: A Study of Some Grammatical and Lexical Features of English Discourse Vol. 204*. Walter de Gruyter.
- Günay, Umay (1992). “Türk Masallarında Aile”. *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 616-625.
- Günay, Veli Doğan (2007). *Metin Bilgisi*. Multilingual.
- Halliday, Michael Alexander Kirkwood ve Hasan, Ruqaiya (1976). *Cohesion in English*. Longman.
- Harweg, Ronald (1986). “Language is not Just Speech: A Functional Approach to Different Modes of Linguistic Representation”. *Semiotica*, 61: 285-307.
- Hirik, Seçil (2020). “Türkçede Bağdaşıklık ve Bağdaşıklık Unsurları: Kürk Mantolu Madonna İncelemesi”. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(1): 221-238.
- İşeri, Kamil (2021). *Sözden Yazıya Dile Gelen Metin*. Pegem.
- Karakoç Öztürk, Başak ve Dağıstanlıoğlu, B. Erdem (2018). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Yazdıkları Öyküleyici Metinlerin Bağdaşıklık Görünümlerinin İncelenmesi”. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1): 332-354.
- Karataş, Turan (2001). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. Yedigece Kitapları.

- Kaygusuz, Ravza (2025). “Yunus Emre Divanı’nda Şahıs Art Gönderimleri”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2): 464-473.
- Kornfilt, Jaklin (1997). *Turkish*. Routledge.
- Kuyma, Erol (2022). “Bir Art Gönderim Ögesi Olarak Zamir ve İşaret Sıfatlarının Atebetü’l-Hakayık’taki Görünümleri”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(1): 16-35.
- Lüleci, Murat (2010). *Yeni Bir Disiplin Olarak Metin Dilbilim ve Türk Edebiyatına Metin Dilbilimsel Bir Yaklaşım*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi.
- Myers, Greg (1991). “Lexical Cohesion and Specialized Knowledge in Science and Popular Science Texts”. *Discourse Processes*, 14(1): 1-26.
- Onursal, İrem (2003). “Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık”. *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*. Ed. Ayşe Kıran vd. Multilingual Yayınları, 121-132.
- Ozuru, Yasuhiro; Dempsey, Kyle & McNamara, Danielle S. (2009). “Prior Knowledge, Reading Skill, and Text Cohesion in The Comprehension of Science Texts”. *Learning and Instruction*, 19(3): 228-242.
- Özkan Kurt, Fatma (2024). “Sabahattin Ali’nin “Çirkince” Öyküsünde Metindilbilimsel Bağdaşıklık Görünümleri”. *Türkçenin Dünyası Dil ve Edebiyat Yazıları*. Ed. Ahmet Koçak. RumeliYA, 115-130.
- Özkan, Bülent (2004). “Metindilbilimi Metindilbilimsel Bağdaşıklık ve Haldun Taner’in Onikiye Bir Var Adlı Öyküsünde Metindilbilimsel Bağdaşıklık Görünümleri”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1): 167-184.
- Parlak Kalkan, Gülşah (2021). “Metindilbilimsel Bir Çözümleme: Bağdaşıklık Unsurları Bakımından Rasim Özdenören’in Öyle Bir Gece Hikâyesi”. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Özel Sayı-Prof. Dr. Halil Çeçen’e Armağan, 299-322.
- Sakaoğlu, Saim ve Şimşek, Esma (2024). “Türkiye Sahası Masalları”. *Türk Dünyası Masal Araştırmaları*. Ed. Fatma Ahsen Turan ve Mehmet Naci Önal. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 7-37.
- Sukovic, Snezana (2009). “References to E-Texts in Academic Publications”. *Journal of Documentation*, 65(6): 997-1015.
- Torusdağ, Gülşen ve Aydın, İlker (2020). *Metindilbilim ve Örnek Metin Çözümlmeleri*. Pegem.

- Trask, Robert Lawrence (2005). *Key Concepts in Language and Linguistics*. Routledge.
- URL-1: “Masal Masal Türkiye: TÜMAK”. <https://masal.gov.tr/> (Erişim: 12.04.2025).
- URL-2: “Metin”. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 25.01.2026).
- URL-3: “Masal”. <http://www.edebiyatbilgileri.com/10/edebiyat-terimleri-sozlugu> (Erişim: 14.05.2026).
- Uysal, Bilal (2020). “Retorik Sorular ve Retorik Sorularda Anlam”, *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 9(23): 59-88.
- Van Van, Hoang (2025). “The Texture of a Literary Text: An Exploration of Textual Cohesion Resources in a Tale of Two Cities”. *VNU Journal of Foreign Studies*, 41(1).
- Wiebe, Janyce Mariani (2012). “References in Narrative Text”. *Deixis in Narrative*. Psychology Press, 263-286.
- Yalçın, Fatih (2025). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Kiralık Konak Adlı Eserinde Gönderim Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Yıldırım, Savaş (2008). *Türkçe Derlemlerdeki Artgönderimlerin Tümdengelimli ve Tümevarımlı Yöntemlerle Çözümlemesi*. Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi.
- Yılmaz, Engin (2025). *Uygulamalı Metin Bilgisi*. Pegem Akademi.
- Zengin, Fatma (2023). *Tanpınar’ın Huzur Romanından Hareketle Türkiye Türkçesinde Gönderim*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Zengin, Fatma ve Dinar, Talat (2023). “Türkiye Türkçesinde Boş Artgönderim”, *Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi*, 6: 14-38.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Yazarların Notu: Bu makale Simla Erk’in Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Doç. Dr. Fatih Doğru danışmanlığında hazırladığı “Türk Masallarında Gönderim” başlıklı yazımı devam eden yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Katkı Oranı Beyanı: Birinci yazar çalışmanın veri toplama, literatür taraması, veri analizi ve makalenin yazımı; ikinci yazar makalenin tasarımı, yöntem geliştirme, veri analizi, düzenleme ve son kontrol aşamalarında katkı sağlamıştır.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Authors’ Note: *This article is derived from Simla Erk’s ongoing master’s thesis entitled “Reference in Turkish Fairy Tales,” prepared under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Fatih Doğru at the Institute of Social Sciences, Eskişehir Osmangazi University.*

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The authors have no potential conflict of interest regarding research, authorship, or publication of this article.*

Contribution Statement: *The first author contributed to data collection, literature review, data analysis, and article writing; the second author contributed to the design, methodology development, data analysis, editing, and final review of the article.*